

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie

DOSTOSOWANIE GOSPODARSTWA ROLNEGO DO WYMOGÓW BHP

Metodyka doradzenia Świadczenie usług doradczych w ramach PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH 2014-2020

Zatwierdzona przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
pismo SAR.drw.6547.25.2018 z dnia 26.03.2018 r.

Brwinów, marzec 2018

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	3
II. Ogólne zasady świadczenia usługi doradczej „Dostosowanie gospodarstwa rolnego do wymogów bhp”	5
III. Dokumenty wspólne dla wszystkich usług doradczych – wykaz	10
IV. Harmonogram realizacji programu doradczego	11
V. Narzędzia pracy doradczej	13

I. Wstęp

Praca w rolnictwie stwarza wiele niebezpieczeństw ze względu na specyficzny jej charakter, wiąże się z dużym ryzykiem i często wykonywana jest w pośpiechu z uwagi na niesprzyjające warunki pogodowe. W gospodarstwie używa się różnorodnych maszyn i narzędzi – nie zawsze są one sprawne technicznie i nie zawsze obsługują je osoby do tego powołane. Zdarza się też angażowanie do wielu prac dzieci i osób w podeszłym wieku. Często przyczynami wypadków są czynniki trudne do przewidzenia np. śliska nawierzchnia, zła widoczność, zachowania zwierząt. Zapobieganiu takim wypadkom służy głównie przestrzeganie przepisów bhp w gospodarstwie rolnym. Brak jest jednak w odniesieniu do rolników indywidualnych katalogu norm z tego zakresu obowiązujących bezwzględnie i to zarówno na szczeblu Unii Europejskiej, jak i w regulacji polskiej.

Regulacje w zakresie BHP na poziomie krajowym i Unii Europejskiej.

Na poziomie Unii Europejskiej największe znaczenie mają wskazania zawarte w zaleceniach Rady UE z 2003 r. dotyczące poprawy bezpieczeństwa i higieny pracy osób samozatrudnionych, odnoszące się w pełnym zakresie do osób pracujących w gospodarstwach rolnych. W zaleceniach tych wskazano, że osoby pracujące w ramach samozatrudnienia powinny mieć zapewnione takie same warunki bezpieczeństwa i higieny pracy, jak osoby zatrudnione w ramach umowy o pracę. Ponadto uznano, że rolnictwo i rybactwo, to rodzaje działalności związane z podniesionym ryzykiem, w których występuje bardzo wysoka liczba osób pracujących w ramach samozatrudnienia – rolników i rybaków. W związku z powyższym w odniesieniu do rolnictwa wskazano:

- + wspieranie rolników w każdym państwie członkowskim, w zakresie prowadzonej polityki bezpieczeństwa i higieny pracy;
- + zapobieganie wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym, ze szczególnym uwzględnieniem specyficznego ryzyka, występującego w rolnictwie;
- + promocję bhp, której powinien towarzyszyć wybór środków uznanych za najbardziej właściwe: środków prawnych, zachęt ekonomicznych, kampanii promocyjno-informacyjnych zainteresowanych stron;

- + podjęcie wszelkich niezbędnych środków podnoszenia świadomości poprzez kampanie na rzecz rolników, jak również organizacji społecznozawodowych, rozwijanie doradztwa w zakresie zapobiegania wypadkom przy pracy;
- + stworzenie szerokich możliwości dostępu do odpowiedniej liczby szkoleń z zakresu bhp dla rolników;
- + ułatwianie dostępu do informacji i szkoleń bez angażowania nadmiernych kosztów rolników;
- + umożliwienie dostępu, zgodnie z regulacją krajową, do profilaktyki zdrowotnej i okresowych badań rolników;
- + uwzględnienie doświadczeń i informacji w zakresie zapobiegania wypadkom przy pracy w rolnictwie z innych państw członkowskich.

Wymogi przestrzegania zasad bhp wynikające z regulacji prawnych

Należy podkreślić, że zasady bezpieczeństwa i higieny pracy nie stanowią wymogów wzajemnej zgodności (ang. cross compliance). W obecnym okresie programowania PROW 2014-2020 rolnik ma możliwość poprawy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w gospodarstwie rolnym, korzystając z usługi doradczej w ramach działania „Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw - poddziałanie „Wsparcie korzystania z usług doradczych”. *Rozporządzenie MRiRW z dnia 22 marca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie z korzystania z usług doradczych” objętego PROW na lata 2014-2020 oraz warunków i trybu jej wypłaty (Dz. U. z 2017, poz. 692).*

Rolnik nie ponosi sankcji finansowych za nieprzestrzeganie zasad bhp, tak jak w przypadku nieprzestrzegania zasad wzajemnej zgodności. Jeżeli zaniedbania w zakresie bhp są zauważalne - zadaniem doradcy, wykonującego usługi doradcze, jest uświadomienie rolników o zagrożeniach występujących w pracy związanej z prowadzeniem gospodarstwa rolnego oraz wskazanie skutecznej ich eliminacji. Doradcom przypada rola edukacyjna w zakresie kształtowania właściwych postaw rolników podczas wykonywania prac w gospodarstwie rolnym oraz utrwalanie nawyków, które pozwolą zapewnić bezpieczeństwo rolników, jak również osobom współpracującym.

II. Ogólne zasady świadczenia usługi doradczej „Dostosowanie gospodarstwa rolnego do wymogów BHP ”

Dokonując oceny przestrzegania zasad bezpieczeństwa i higieny pracy w gospodarstwie, doradca powinien zwrócić szczególną uwagę na wyrównanie i oświetlenie placów, podwórzy, przejść i dróg w obrębie gospodarstwa, przykrycie studzienek i kanałów mocnymi pokrywami oraz zabezpieczeniu balustradami ochronnymi lub poręczami schodów i otworów w stropach. W przypadku prac ziemnych, należy zwrócić uwagę na prawidłowość odrzucania ziemi i zrobionych szalunków (zgodność z przepisami prawa budowlanego). Doradca zwróci również uwagę, czy gospodarstwo posiada ubezpieczenia OC, ubezpieczenia budynków oraz ubezpieczenia upraw rolnych i zwierząt. Powinna zostać dokonana ocena umiejętności rolnika z zakresu udzielania pierwszej pomocy w gospodarstwie rolnym, sprawdzony ład i porządek. Odpady komunalne muszą być gromadzone w szczelnych zbiornikach, a ich usuwanie udokumentowane opłaconym rachunkiem za odbiór. Wymogi prawa w tym zakresie mają na celu ochronę środowiska, ale i ochronę zdrowia rodziny rolnika. Oceniając stan bezpieczeństwa w zagrodzie, doradca powinien ocenić właściwe zabezpieczenie przed pożarem w budynkach inwentarskich, gdzie panuje agresywne środowisko i izolacje wszystkich przewodów oraz bezpieczniki ulegają szybkiemu zużyciu. Bardzo istotną sprawą jest również stan bezpieczeństwa pożarowego w całym gospodarstwie oraz jego wyposażenie w podstawowy sprzęt gaśniczy, a także stan i jakość drabin oraz zabezpieczenie ich przed dostępem dzieci. Z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa w ruchu publicznym, ze względu na innych użytkowników dróg, doradca powinien sprawdzić czy rolnik używa sprawnych ciągników i maszyn, posiada świadomość konieczności czyszczenia opon ciągników i maszyn towarzyszących przy zjeżdżaniu z pola, zwłaszcza podczas dużego uwilgotnienia gleby. Jedną z najczęstszych przyczyn wypadków przy pracach rolniczych są pochwycenia przez wirujące elementy maszyn, stąd ocenie powinny być poddane wszystkie użytkowane w gospodarstwie urządzenia z przekładniami zębatymi, łańcuchowymi, pasowymi, a zwłaszcza wałki odbioru mocy. Zasady bhp wymagają by silnik ciągnika w czasie przerw w pracy był wyłączony, hamulec zaciągnięty, a kluczyki przechowywane w miejscu niedostępnym dla dzieci. Rolnik musi znać niebezpieczeństwa, które grożą podczas prac polowych. Doradca powinien ocenić świadomość rolnika czy obsługujący maszyny dbają o zachowanie właściwej odległości osób postronnych, zwłaszcza

od maszyn niebezpiecznych takich jak; kosiarki rotacyjne, rozsiewacze nawozów, rozrzutniki obornika itp. Doradca sprawdzi czy maszyny są przechowywane w odpowiednich miejscach i w sposób uniemożliwiający okaleczenie ludzi i zwierząt. Jednym z najbardziej niebezpiecznych urządzeń są pilarki łańcuchowe, więc należy zadbać o właściwe ich przechowywanie i obsługę. Sprawdzeniu podlegają również umiejętności obsługi pilarek tarczowych do przygotowania opału, które są przyczyną wielu wypadków. Bywa, że są to urządzenia wykonane we własnym zakresie, bez kaptura ochronnego, klina rozszczepiającego i osłon na przekładnie pasowe. Podobne zasady dotyczą użytkowania elektronarzędzi, nie zawsze prawidłowy jest stan przewodów, przedłużaczy i zabezpieczeń. Szczególną uwagę doradca powinien zwrócić na obchodzenie się ze środkami ochrony roślin. Kwestie te reguluje ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2015 poz. 547), a w szczególności rozdział 4, w którym szczegółowo omówiono zasady stosowania tych substancji. W zakresie stosowania środków ochrony roślin należy się kierować wytycznymi. Należy zawsze postępować zgodnie z zaleceniami umieszczonymi na instrukcji-etykiecie preparatu, który jest używany do oprysku, przy czym zabieg musi wykonywać kompetentna i przeszkolona w tym zakresie osoba. Bardzo ważne jest też odpowiednie przygotowanie opryskiwacza. Doradca sprawdzi czy jest on skalibrowany i posiada badanie sprawności technicznej, którą wykonuje się co trzy lata. Jeżeli sprzęt nie był użytkowany przez okres ok. 4 miesięcy lub dłużej, to opryskiwacz musi być poddany gruntownemu przeglądowi i próbie działania z użyciem czystej wody. Obsługa zwierząt wymaga dużej wiedzy i praktyki, a także zachowania podstawowych zasad bhp. Doradca powinien sprawdzić, czy do obsługi zwierząt niebezpiecznych, takich jak: konie, buhaje, tryki, kozły, angażowani są silni, zdrowi mężczyźni i nie dopuszczane są kobiety i dzieci. Osoby obsługujące zwierzęta stosują metody ograniczające ich niebezpieczne ruchy i wykorzystują np. kantary czy kółka nosowe w przypadku buhajów. Zwierzęta powinny być oswojone z obsługą. Zaleca się, by osoby obsługujące nie były pod wpływem alkoholu, ani nie wydzielały zapachu krwi i benzyny. Doradca sprawdzi czy do prowadzenia zwierząt obsługa używa łańcuchów lub powrozów nie powodujących okaleczenia lub innych urazów w przypadku szarpnięcia. Podczas przeglądu gospodarstwa doradca przeanalizuje również, czy nie występują inne zagrożenia mogące płoszyć zwierzęta. W budynkach powinna być możliwość awaryjnego ewakuowania zwierząt, a w nowych i przebudowanych budynkach

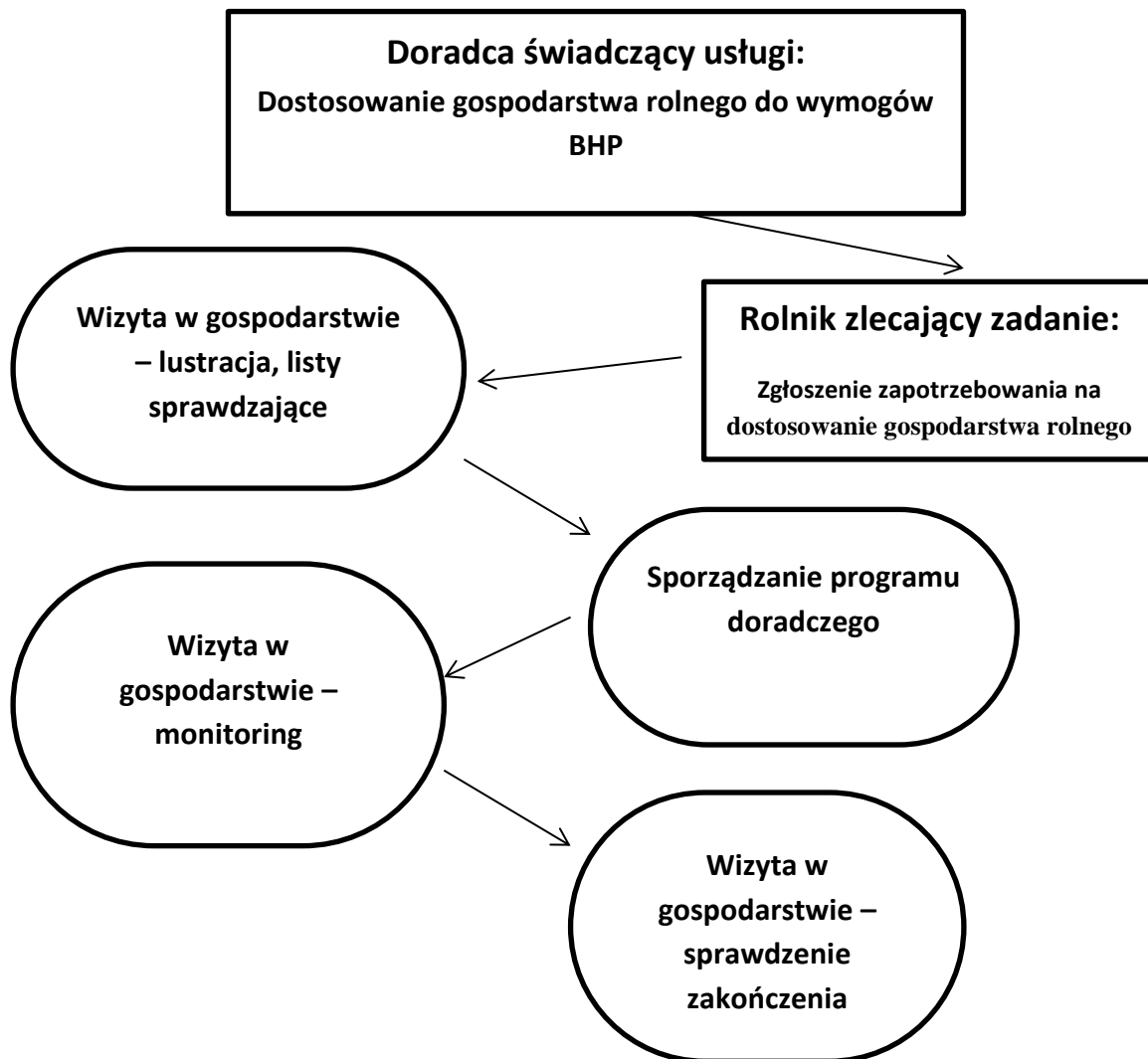
otwory drzwiowe powinny być pozbawione progów. Doradca powinien sprawdzić czy rolnik zachowuje szczególną ostrożność przy opatrywaniu ran lub skaleczeń przy obsłudze zwierząt, zwłaszcza jeżeli skaleczenie następuje przedmiotami zanieczyszczonymi ziemią lub obornikiem. W zakresie ogólnych zasad bezpieczeństwa w gospodarstwie rolnym, doradca dokona oceny ryzyka występowania wypadków przy udziale współpracowników, a w szczególności młodzieży i dzieci. Dzieciom nie wolno powierzać żadnych prac, a młodzieży tylko prace dla nich dozwolone. Dzieci powinny mieć wydzielony plac zabaw, a część mieszkalna powinna być odgradzona od gospodarczej. Doradca powinien sprawdzić zabezpieczenia studni oraz otwory studzienek i kanałów mocnymi pokrywami. Często przyczyną wypadków są nieprawidłowe rozwiązania architektoniczne powstałe na etapie budowy pomieszczeń inwentarskich i gospodarczych. Nagminnie występuje zły stan schodów w gospodarstwach. Doradca powinien sprawdzić zamontowanie właściwych barierek ochronnych przy otworach zrzutowych z poddaszy i przy schodach. Ważnym elementem edukacji będzie przekonanie rolnika przez doradcę do bieżącego monitorowania zagrożeń wypadkowych i naprawianie uszkodzeń w podłożu, a ze ścian, podłóg i sufitów usuwanie zbędnych wystających przedmiotów. Przejścia i korytarze nie mogą być zastawiane zbędnymi przedmiotami. Zły stan instalacji elektrycznej powinien być regularnie poddawany przeglądowi przez osoby uprawnione, tylko one powinny też dokonywać zasadniczych napraw. Sprawdzeniu podlegają pojazdy rolnicze, które powinny być wyposażone w sprawne oświetlenie, trójkąty wyróżniające i tablice ostrzegawcze do poruszania się po drodze publicznej, zwłaszcza przy wzmożonym ruchu drogowym.

Obowiązki doradcy w zakresie BHP wynikające z podziałania „Wsparcie korzystania z usług doradczych”

W ramach usługi doradczej doradca powinien dokonać wizytacji gospodarstwa. Podczas wizytacji doradca wraz z rolnikiem identyfikuje zagrożenie występujące w gospodarstwie, opisując stan bezpieczeństwa w listach sprawdzających. Jeżeli zostanie zidentyfikowanych co najmniej 8 istotnych zagrożeń dla zdrowia lub życia rolnika i jego rodziny doradca sporządza 3 letni program doradczy, a jeżeli zostanie zidentyfikowanych co najmniej 5 istotnych zagrożeń doradca sporządza 2 letni program doradczy. Za program doradczy uważa się wykonanie niezbędnych rysunków, schematów obliczeń dotyczących najistotniejszych zagrożeń, a dla pozostałych doradca sporządza stosowne zalecenia. Plan dostosowania winien być sporządzony zgodnie z zasadami bhp i obowiązującym prawem opisanym w poradniku dla doradców rolnych „Bezpieczeństwo i higiena pracy w gospodarstwie rolnym”. Doradca wykonuje rysunki i schematy samodzielnie lub wykorzystuje pomoce zawarte w poradniku. Doradca okresowo monitoruje postęp realizacji usługi doradczej celem wypełnienia przez rolnika wszystkich zobowiązań. Pomocnymi w ocenie identyfikacji zagrożeń są poniższe listy sprawdzające.

Schemat blokowy

III. Dokumenty wspólne dla wszystkich usług doradczych – wykaz

1. Informacje o gospodarstwie, rolniku i analiza możliwości rozwoju.
2. Zakres realizacji programu doradczego.
3. Karta usługi doradczej.
4. Oświadczenie o realizacji programu doradczego.
5. Raport z realizacji programu doradczego.

IV. Harmonogram realizacji pakietu usługi doradczej w zakresie bhp
(zadania i opis czynności wykonywanych w kolejnych latach realizacji programu doradczego)

L.p.	Zadanie	Opis czynności w ramach zadania	Dokumentacja	Termin realizacji (w latach)	Uwagi
1.	<i>Lustracja gospodarstwa- sporządzenie list sprawdzających</i>	<i>1. Wizyta w gospodarstwie</i>	<i>1. Sporządzanie list sprawdzających</i>	<i>I rok usługi</i>	
		<i>2. Praca biurowa</i>	<i>2. Sporządzenie programów doradczych</i>	<i>I rok usługi</i>	
		<i>3. Wizyta w gospodarstwie</i>	<i>3. Przekazanie programów doradczych</i>	<i>I rok usługi</i>	
2.	<i>Realizacja programu dostosowania gospodarstwa do zasad BHP</i>	<i>1. Wizyta w gospodarstwie</i>	<i>1. Monitoring</i>	<i>II rok usługi</i>	
		<i>2. Wizyta w gospodarstwie</i>	<i>2. Stwierdzenie zakończenia realizacji planu</i>	<i>II rok usługi</i>	<i>W przypadku 5 istotnych naruszeń</i>
		<i>3. Wizyta w gospodarstwie</i>	<i>3. Stwierdzenie zakończenia realizacji planu</i>	<i>III rok usługi</i>	<i>W przypadku 8 istotnych naruszeń</i>

Przykład zaleceń:

BHP.2.5.	Brak w gospodarstwie sprzętu gaśniczego	Przy zewnętrznej ścianie budynku należy zorganizować zewnętrzny punkt przeciwpożarowy. Na tablicy pokrytej daszkiem lub na ścianie zawiesić: bosak, siekierę, kilof, łom, łopatę, tłumice. Z boku umieścić skrzynie z piaskiem. Sprzęt ten powinien być chroniony przed wilgocią i nadmierną temperaturą. Dodatkowo w gospodarstwie winna być gaśnica proszkowa min. 2kg i koc gaśniczy.
BHP.3.15	Brak w gospodarstwie kompletnych ochron indywidualnych	W gospodarstwie są stosowane środki toksyczne i bardzo toksyczne. Brak jest kompletnych ochron indywidualnych. Rolnik posiada tylko buty gumowe i rękawice. Uświadomienie rolnika o zagrożeniu zdrowotnym. Zakupić: kombinezon ochronny, gogle, maski i półmaski i wykorzystywać zgodnie z zaleceniami instrukcji –etykiety.

V. Narzędzia pracy doradczej

1. Poradnik dla doradców rolnych „BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY W GOSPODARSTWIE ROLNYM”
2. Listy sprawdzające

BHP.1. Ogólne zasady bezpieczeństwa w gospodarstwie rolnym

Lp.	WERYFIKOWANE ZAGROŻENIE	Tak	Nie	Nie dotyczy	Opis stanu stwierdzonego
BHP 1.2.	W gospodarstwie jest wydzielone i zabezpieczone miejsce zabaw dla dzieci.				
BHP 1.3.	Rolnik i osoby pracujące w gospodarstwie uczestniczyli w szkoleniu z zakresu bhp.				
BHP 1.4.	W gospodarstwie jest osoba posiadająca umiejętności udzielenia pierwszej pomocy.				
BHP 1.5.	Osoby uczestniczące w prowadzeniu gospodarstwa podlegają ubezpieczeniu wypadkowemu.				
BHP 1.6.	Gospodarstwo posiada zawartą umowę ubezpieczenia OC z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego?				
BHP 1.7.	Gospodarstwo posiada zawartą umowę ubezpieczenia budynków?				
BHP 1.8.	Gospodarstwo posiada zawartą umowę ubezpieczenia upraw rolnych i zwierząt?				
BHP 1.9.	Przestrzegany jest zakres prac wykonywanych przez pracowników młodocianych oraz zakaz zatrudniania dzieci.				
BHP 1.10.	Powierzchnie placów, podwórz, przejść i dróg w obrębie gospodarstwa są wyrównane (utwardzone) oraz dobrze oświetlone.				
BHP 1.11.	Studnie oraz otwory studzienek i kanałów są przykryte mocnymi pokrywami.				
BHP 1.12.	Prace na zewnątrz, przerywane są natychmiast w przypadku burzy, opadów, silnych wiatrów i innych niesprzyjających okoliczności.				
BHP 1.13.	Odpady komunalne są usuwane zgodnie z przepisami prawa.				
BHP 1.14.	Ostre narzędzia przechowywane są w pomieszczeniu niedostępnym dla dzieci.				

BHP 1.15.	Schody mają poręcze, a otwory w stropach, służące do zrzucania pasz są zabezpieczone balustradą ochronną i poręczami.				
------------------	---	--	--	--	--

BHP.2. Stan BHP w zagrodzie rolnej

Lp.	WERYFIKOWANE ZAGROŻENIE	Tak	Nie	Nie dotyczy	Opis stanu stwierdzonego
BHP 2.1.	Na bieżąco naprawiane są uszkodzenia podłoga, a ze ścian, podłóg i sufitów usuwane zbędne, wystające przedmioty				
BHP 2.2.	Przejścia i korytarze nie są zastawiane zbędnymi przedmiotami.				
BHP 2.3.	Regularnie wykonywane są przeglądy instalacji elektrycznej (zwłaszcza bezpieczników oraz izolacji przewodów).				
BHP 2.4.	Naprawy instalacji elektrycznej wykonują osoby uprawnione.				
BHP 2.5.	W gospodarstwie znajduje się podręczny sprzęt gaśniczy.				
BHP 2.6.	Stosowane w gospodarstwie drabiny mają wystarczającą wysokość, są statecznie oparte, zabezpieczone przed przewróceniem lub ześlizgnięciem.				
BHP 2.7.	Nie używane aktualnie drabiny są zabezpieczone przed dostępem dzieci, np. osłonięte lub odstawione i odłożone na bok.				
BHP 2.8.	Podczas transportu ładunki są zabezpieczone (np. podwyższone burty, pasy) przed samoczynnym przemieszczaniem się lub upadkiem.				
BHP 2.9.	Przy wchodzeniu i schodzeniu z załadowanej przyczepy używana jest drabina (na wyposażeniu przyczepy).				
BHP 2.10.	Przestrzegana jest zasada nie przewożenia ludzi na ładunkach objętościowych.				
BHP 2.11.	Użytkowanie akumulatorów jest zgodne z instrukcją obsługi.				
BHP 2.12.	Prace wewnątrz zbiorników wykonywane są przy asekuracji osób z zewnątrz.				
BHP 2.13.	Przestrzegane są przepisy przy transporcie ręcznym.				
BHP 2.14.	Opony ciągnika i maszyn są oczyszczane z resztek roślinnych i błota przed zjazdem z pola.				

BHP 2.15.	Wyjeżdżając do pracy w polu ciągnikiem bądź kombajnem, pracujący zabierają gaśnice oraz apteczkę pierwszej pomocy.				
BHP 2.16.	Ciągnik posiada kabinę lub ramę ochronną zabezpieczającą kierującego podczas wywrócenia. Stopnie maszyn są systematycznie oczyszczone z błota.				
BHP 2.17.	Przed wyjazdem na drogę publiczną maszyny i zestawy są ustawione w pozycji transportowej i zabezpieczone przed samoczynnym opadaniem lub rozkładaniem.				
BHP 2.18.	Podczas jazdy po drodze publicznej są stosowane oznakowania zgodne z przepisami o ruchu drogowym (oświetlenie, trójkąty wyróżniające, tablice ostrzegawcze).				
BHP 2.19.	Kupowana nowa maszyna ma dołączoną deklarację zgodności WE, jest oznakowana znakiem CE i posiada instrukcję użytkownika w języku polskim.				

BHP.3. Stan BHP przy zabiegach agrotechnicznych

Lp.	WERYFIKOWANE ZAGROŻENIE	Tak	Nie	Nie dotyczy	Opis stanu stwierdzonego
BHP 3.1.	Wszystkie użytkowane w gospodarstwie maszyny mają osłony na przekładniach: zębatych, łańcuchowych, pasowych oraz na wystających, obracających się podczas pracy wałach.				
BHP 3.2.	Wały przegubowo-teleskopowe na całej długości mają osłonę zabezpieczającą.				
BHP 3.3.	Wszelkie czynności obsługowe maszyn wykonywane są po odłączeniu napędu i zabezpieczeniu.				
BHP 3.4.	W czasie przerw w pracy narzędzia mają zabezpieczone ostrza i są zostawiane pod kontrolą w widocznych miejscach.				
BHP 3.5.	W czasie przerw w pracy silnik ciągnika jest wyłączony, zaciągnięty hamulec, a kluczyk przechowywany w miejscu niedostępnym dla dzieci.				
BHP 3.6.	Przechowywane są instrukcje i zalecenia obsługi maszyn i urządzeń.				
BHP 3.7.	Osoby obsługujące maszyny dbają o zachowanie właściwej odległości osób postronnych, a				

	zwłaszcza dzieci, od pracujących maszyn (w przypadku kosiarek rotacyjnych odległość ta nie może być mniejsza niż 50 m)				
BHP 3.8.	Przestrzegany jest zakaz przegarniania ręcznego ziarna, nawozu itp. w skrzyniach ładunkowych w czasie pracy maszyny.				
BHP 3.9.	Roztrząsacz obornika jest wyposażony w siatkę ochronną zamontowaną w przedniej burcie.				
BHP 3.10.	Podczas prac pod liniami energetycznymi zachowana jest szczególna ostrożność ze względu na ryzyko porażenia prądem.				
BHP 3.11.	Maszyny są przechowywane w zadaszonych pomieszczeniach, osłonięte lub odgrodzone w sposób uniemożliwiający okaleczenie ludzi i zwierząt.				
BHP 3.12.	Środki ochrony roślin są rozcieńczane w oddzielnych naczyniach przeznaczonych do tego celu, z dala od odkrytych ujęć wodnych, zgodnie z instrukcją – etykietą.				
BHP 3.13.	Środki ochrony roślin toksyczne i bardzo toksyczne stosowane są przez co najmniej dwie osoby.				
BHP 3.14.	Po zakończeniu pracy opryskiwacz jest myty z zewnątrz najlepiej przed wjazdem na drogi publiczne, a jego zbiornik co najmniej trzy krotnie płukany w małej ilości wody, wypryskanej następnie na chronione pole.				
BHP 3.15.	Zabiegi ochrony roślin wykonywane są przy użyciu ochron indywidualnych (kombinezon, buty gumowe, rękawice gumowe, maski, półmaski, gogle).				
BHP 3.16.	Podczas przerwy na posiłek lub odpoczynek zapewniony jest dostęp do czystej wody, mydła do mycia rąk i twarzy.				
BHP 3.17.	Przed posiłkami oraz po pracy z trującymi substancjami chemicznymi pracownicy zmieniają ubranie i rękawiczki, starannie myją ręce i twarz oraz płuczają jamę ustną i nos czystą wodą.				
BHP 3.18.	Zapewniona jest właściwa wentylacja magazynów, pomieszczeń gospodarskich oraz zbiorników gnojowicy i silosów.				

BHP.4. Stan BHP przy chowie i hodowli zwierząt

Lp.	WERYFIKOWANE ZAGROŻENIE	Tak	Nie	Nie dotyczy	Opis stanu stwierdzonego
BHP 4.1.	W budynkach inwentarskich nowo budowanych lub przebudowywanych otwory drzwiowe są pozbawione progów.				
BHP 4.2.	Zapewniono zwierzętom możliwość awaryjnego wychodzenia z budynku.				
BHP 4.3.	Przy obsłudze koni, buhajów, ogierów, knurów, tryków i kozłów pracują wyłącznie silni mężczyźni, a nie dopuszcza się kobiet i dzieci.				
BHP 4.4.	Do prowadzenia zwierząt używane są „gładkie” łańcuchy, linki lub powrozy, nie powodujące okaleczenia rąk lub innych urazów w razie szarpnięcia przez zwierzę.				
BHP 4.5.	Do obsługi zwierząt nie dopuszcza się osób z którymi zwierzęta nie są oswojone, agresywnych, będących pod wpływem alkoholu lub silnie pachnących (alkoholem, krwią, benzyną, środkami używanymi przez weterynarzy) albo ubrane podobnie jak osoby nieprzyjemnie kojarzone przez zwierzęta.				
BHP 4.6.	Trasa przepędu w obrębie gospodarstwa jest wytyczona i ograniczona stałymi lub prowizorycznymi zagrodzeniami, ułatwiającymi poruszanie się zwierząt.				
BHP 4.7.	Ograniczono dostęp psów oraz drobnych zwierząt (ptactwa) mogących spłoszyć duże zwierzęta gospodarskie.				
BHP 4.8.	Stosowane są środki ograniczające niebezpieczne ruchy buhajów np. kantar i kółko nosowe oraz uwiązane na dwóch łańcuchach w pomieszczeniu lub prowadzone na drążku prowadzącym.				
BHP 4.9.	Pracujący, przystępując do pracy ze zwierzętami mają zdezynfekowane i obandażowane rany na odkrytych częściach ciała.				
BHP 4.10.	Skaleczenia przedmiotami zanieczyszczonymi ziemią lub obornikiem, względnie pogryzienia przez zwierzęta są natychmiast dezynfekowane i zgłaszane do lekarza.				

BHP.5. Stan BHP przy innych pracach wykonywanych przez rolników

Lp.	WERYFIKOWANE ZAGROŻENIE	Tak	Nie	Nie dotyczy	Opis stanu stwierdzonego
BHP 5.1.	Pilarki łańcuchowe użytkowane są zgodnie z instrukcjami obsługi.				
BHP 5.2.	Zabezpieczone są warunki do wykonywania pracy pilarki łańcuchowej.				
BHP 5.3.	Pilarka tarczowa (krajzega) jest wyposażona w kaptur i klin rozszczepiający do cięcia wzdłużnego.				
BHP 5.4.	Prace spawalnicze są wykonywane na odpowiednio zlokalizowanym i wyposażonym stanowisku ze szczególną ostrożnością.				
BHP 5.5.	Drobne narzędzia i urządzenia warsztatowe są poukładane i zabezpieczone przed dostępem dzieci i osób postronnych.				
BHP 5.6.	Do obsługi maszyn i sprzętu do robót ziemnych dopuszczone są osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje zawodowe oraz przeszkolone w zakresie bhp.				